

'Müsilaj Sorunu' ve Bildirgenin Satır Araları

Müsilaj sorun değil, sonuçtur.

Sorunun müsilaj değil de kirlilik olduğu gerçeğinden hareketle; çözümün çevre teknolojisi ve çevre bilimleri ele alınmadan, kısaca çevre mühendisliğini dışarıda tutan bu çözüm arayışını adlandırıldığı gibi “akademik”, “bilimsel” bulmak mümkün değildir.

YÖK tarafından alanında uzman bilim insanlarının katılımıyla düzenlenen ve müsilaj sorununun çözümüne yönelik akademik çalışmaların değerlendirildiği söylenen toplantıdan çıkan sonuç bildirgesi yayınlandı.

Fakat, sorunun müsilaj değil de kirlilik olduğu gerçeğinden hareket ile; çözümün **çevre teknolojisi ve çevre bilimleri** ele alınmadan, kısaca **çevre mühendisliğini dışarıda tutan bu çözüm arayışını adlandırıldığı gibi “akademik”, “bilimsel” bulmak mümkün değildir.**

YÖK yönlendirmeli bildirmede de genelde olduğu gibi sorun müsilaj odaklı ele alınmış, asıl olan kirlilik sorununun gölgelenmeye çalışmıştır. Bu bakış açısıyla da konu balıkçılık, gemicilik faaliyetlerinden bahis ile çözümü deniz bilimleri, oşinografi, su ürünleri gibi fen bilimlerinde aranmakla yetinilmiştir.

Denizler, canlılar, ekosistem, gıda ambarı kavramları üzerinden yapılan önemsemeler ile başlayan, YÖK raporuna dayandırıldığı algılanan bildirgenin satır araları okunup; değerlendirildiğinde,

1 Bildirmede, “*Denizleri çalışmak ve zor problemlere çözüm sunmak için çok disiplinli yaklaşımlar gereksinimi*” ve “*Deniz ve su biliminin bu süreçte temel bilim (fizik, kimya, biyoloji, matematik) desteği ve diğer iklim bilimleri (meteoroloji, klimatoloji, ekoloji, paleontoloji, vs.) ile amaç ve kapsam örtüşmesi artmıştır*” gibi bir nevi suçu gizleme olan bu kabullenişler sevindirici olsa da; **çevre teknoloji ve çevre bilimlerinin dolayısı ile çevre mühendisliğinin anılmaması** ‘akademik’ ve ‘bilimsel olma yerine politik seçimlerin öne çıktığını göstermektedir.

Bu, **asıl olan kirlilik konusunu gölgeleyip; sorunu müsilaja indirgemektir**. Oysa **müsilaj sorun değil, sonuçtur**; asıl sorun olan çevre kirliliğinin bir sonucudur. ‘Temizlik’ adı ile yapılan çalışmalarda da izlediğimiz bu anlayış, hedefi saptıran bu yaklaşım ‘akademik’ ve ‘bilimsel’ olamaz. Müsilaj ve olası diğer istenmeyen sonuçlara (salgınlar, balık ölümleri, ekosistemlerin yok olması ...) karşı içinde **çevre bilimleri ve çevre teknoloji dolayısı ile çevre mühendisliğinin yer almadığı çözüm arayışları nafiledir**.

Yoksa elbette konunun ele alınmasında balıkçılık, gemicilik unsurlarının önemi; fen bilimleri dallarının böylesi bir konu içinde yer alması şartı ve konuya izleme anlamındaki katkılarının ne kadar değerli olduğu inkar edilemez gerçeklerdir. Bu, bildirmede geçen **“Öncelikli alan olarak deniz bilimleri”** ifadesi ile de vurgulanmış; bu fen bilimleri üzerinden eğitimin güçlendirilmesi, bu disiplinlerde eğitim kalitesinin artırılması yönündeki eksikliklerin giderilmesi ele alınmıştır.

2 Bildirmede ve ilgili söylemlerde konuda bilim yolunda tüm ilgili kurum, kuruluş, ilgili tüm sivil toplum örgütleri, belediyeler ile birlikte değerlendirildiği dile getirilmiştir. **Çevre teknolojisi ve çevre bilimlerinin** ön planda olması gereken bu konuda, yasalarla bu görevlendirilmiş ve kamu kurumu niteliğinde olan başta **Çevre Mühendisleri Odası’na** ve **TMMOB** yapısı içindeki konu ile ilgili oldukları noktalarda diğer odaların çalışma dışında tutulmasını da ‘akademik’ ve ‘bilimsel’ olma gayreti ile bağdaşmayıp; konuya siyasi bakışın işaretidir.

Bildirgenin bir önerisi olarak ortaya atılan **“Konu ile ilgili bir İzleme Komitesi kurulmalıdır”** söyleminin gereğinin yerine getirilmesi noktasında bu konunun hatırlanması, hatırlatılması gerekecektir.

3 İnsan kaynaklı tehditlerin yoğunluğu ve dağılımı şu anda insanlık tarihinde görülmemiş seviyelere ulaşmış durumda olmasından bahisle. Marmara Denizinde son yıllarda gerek insan kaynaklı gerek doğal birtakım baskılar altında olduğuna değinilmiş; uzman görüşü ve akademik çalışmaya dayandırılarak, bu baskıları oluşturan nedenlerin sıralaması şu şekilde yapılmıştır.

- Artan Sıcaklık
- Oksijen Azalması
- Okyanus Asitlenmesi
- Karasal Girdiler (Atık Su, Besin Elementi)
- Aşırı Avlanma
- Kirlilik
- İstilacı Türler
- Gemicilik Faaliyetleri

3.1 Bu sıralama ‘akademik’ ve ‘bilimsel’ olmaktan uzak; hedef saptırıcı, algı yönlendiricidir. **Tek neden kirlilik ağırlıklı çevre sorunlarıdır**. Bu sıralama ile **“kirlilik”** satır aralarına gizlenmiş, gölgelenmiştir. Sıralamada yer alan unsurların hemen tamamı bu anlamda tek bir başlığın alt başlıklarıdır; **KİRLİLİK**.

3.2 Bölgede **“insan kaynaklı tehditlerin yoğunluğu ve dağılımı”** söylemi, konuya dikkat çekmek isteyen, bundan endişe duyan her kesimin yıllardır dile getirilmektedir. Bunun **“insanlık tarihinde görülmemiş seviyeye”** ulaştığı yönündeki söylem ise, sorunu hafife almak yönünde algı yaratma amaçlıdır; ‘akademik’ ve ‘bilimsel’ olmaktan uzaktır.

Nüfus artışı, hızlı ve aşırı tüketim ile bunlara bağlı endüstriyel faaliyetlerin gün be gün artışı bilinen gerçeklerdir. Bunlara ilaveten, bu unsurlar üzerinden Marmara bölgesinin cazibesinin artırılmış olması da ülkemiz gerçeğidir. Bu gerçekleri **“insanlık tarihinde görülmemiş”** ifadesi bu soruna ‘kaza’, ‘önlenemeyen/önüne geçilemez’ gibi bir anlam yükleme gayretidir. Bu ‘akademik’ ve ‘bilimsel’ bir söylem değildir.

Raporda aynı algı **“dünya denizlerinde her yerde bulunabildiği gibi, Marmara Denizi’nde de gözlenmektedir”** ifadesi ile de algı yaratılmaya, suç savuşturulmaya çalışılmıştır. Bu tür mazeretler üzerinden yorum yapmak ‘akademik’ ve ‘bilimsel’ tabanlı mücadelelerin içinde yer alamaz.

Bildirgenin bu bölümünde dikkat çekilen bu **“İnsan kaynaklı tehditlerin yoğunluğu ve dağılımı şu anda insanlık tarihinde görülmemiş seviyelere ulaşmış”** gibi itiraf niteliğindeki bu ifade Kanal İstanbul’a yapılan göndermeler ile çelişmektedir. Bu çelişki ‘akademik’ ve ‘bilimsel’ değildir; ifadeye akademik ve bilimsel bakış da **Kanal İstanbul ve benzer projeleri ret eder**.

4 Bildirmede yer alan **“Böylesine bir kirlilik iki sene öncesine kadar yoktu da neden şimdi oldu?”** ifadesi bir talihsizliktir. Marmara’nın (ve diğer alıcı ortamlarda) kirlilik için **“şimdiye kadar yoktu”** gibi bir tespit asla ‘akademik’ ya da ‘bilimsel’ temele dayandırılmaz.

Dahası böyle bir iddia sorunu, bilimi, akademik görüşü baştan ret etmektir. Bilinen gerçek, onlarca yıldır kirlenilen Marmara müsilağ ile buna tepki vermiştir. Bu sonuçları beklemiyor olmak kabul edilir değildir.

5 Bildirgenin bir başka yerinde buna benzer ve bunu destekleyen *“Türkiye nüfusunun önemli bir bölümünün Marmara Denizi’nin etrafındaki büyük illerde yaşaması, endüstriyel faaliyetlerin önemli bir bölümünün bu bölgede bulunması, Karadeniz ülkelerinin deniz taşımacılığında Marmara Denizini kullanması, az da olsa turizm amaçlı kullanılması Marmara Denizinin sosyo-ekonomik önemini de arttırmaktadır. Çanakkale ve İstanbul Boğazları ile birlikte Türk Boğazlar Sistemi’ni (TBS) oluşturan Marmara Denizi’nde özellikle son yıllarda artan deniz trafiği ve İstanbul Boğazı üzerinden gelen Karadeniz kökenli kirleticiler bu baskıyı daha da arttırmaktadır”* denilmektedir.

Bu bölümde yer alan artan yaşamsal ve endüstriyel yoğunluk ile *“Karadeniz kökenli kirleticiler bu baskıyı daha da arttırmaktadır”* tespitler, başta *Kanal İstanbul* olmak üzere mega projelerdeki tartışmayı kapatmış; bunların ret gereğini açıkça ortaya koymuştur.

6 Flora ve faunaya, ekolojik çeşitliliğe, denizdeki ekolojik yaşamlara, balıkçılığa, Marmara Denizi’nin fiziksel bazı özelliklerine, iklim değişikliğine, müsilağ oluşumuna bilindik yönleri ile çok kısaca değinilen bildirmede, *“Bu sorunların doğru anlaşılabilmesi için birçok farklı disiplinde uzman bilim insanının gerek gözlem gerekse öngörü kabiliyeti olan modellerle bu sorunlara yaklaşması gerekmektedir”* denilmiştir. Ama yine aynı raporda *“Müsilağ gibi öngörülmesi zor problemler”* ifadesi ‘akademik’ ve ‘bilimsel’ olarak kabul edilemez.

Bu ifade bu konuda yapılmış onca akademik ve bilimsel çalışmayı ret etmektir.

7 Yine raporda uzun yıllardır ihtiyacı dile getirilen *“Marmara Denizi’nin tüm çevresinin belli bir plan dahilinde ‘koruma bölgesi’ olarak ilan edilmelidir”* söylemini çok geç kalınmış olmasına rağmen sevinçle ama ihtiyat ile karşılanmaktadır. Koruma uygulamalarının neler olacağı, nasıl uygulanacağı merakı içinde bu söylemin izleyicisi olmak görevimiz olacaktır.

Sonuç olarak;

Bildirmede vurgulanan bilimsel, akademik bakış açısı ile farklı disiplinlerin önlem ve çözümlere dahil edilmesine değinilmiştir. Süreçleri ve sistemleri bilimsel olarak izleyen, değerlendiren fen bilimlerinin yanı sıra **mühendislik çözümlerin üretilmesinde çevre teknolojisine değinilmemesi** ise, konuya hala eksik ve politik bakıldığını göstermektedir.

Süregelen cazibe merkezi olma hali, mega projelerle sürekli tırmandırılmakta olan Marmara’da nüfus, endüstriyel faaliyet yoğunluğunun ekolojik baskılarının ve uygulamaların, denetimlerin yetersizliğinin farkına varılması, geç de olsa alınmış bir **“koruma”** kararı ancak ekolojik yıkım projelerinden vazgeçme yolu ile hayata geçirilebilecektir. Aksi durum, bu kararı boşa çıkaracaktır.

Sorunlardan kaynaklı müsilağ benzeri sonuçlarla yüzleşmeyi beklemeden yurdun diğer alanlarına da bu hassasiyetin bilim ve doğa odaklı taşınması gerekmektedir.

Yine bilim çevrelerinin ve de Marmara’nın bu en son ve önceki uyarıları ve bildirmedeki *“Bu sorunların doğru anlaşılabilmesi için birçok farklı disiplinde uzman bilim insanının gerek gözlem gerekse öngörü kabiliyeti olan modellerle bu sorunlara yaklaşması gerekmektedir”* ilkesinden hareket ile, yine bildirmede de değinilen yeni ve büyük baskılara yol açacak **Kanal İstanbul** gibi projelerden vazgeçilmelidir.

Yıllardır dile getirilen eğitimin kalitesindeki düşüşün farkına varılması ve bu yöndeki ihtiyaçların nihayet dile getirilmiş olması raporun belki de en sevindirici yanındır, buna vurgu yapmamak haksızlık olur. Bu konu üzerine yapılacak hamleleri izlenmelidir.

Marmara özelinde kirlilik sorununun genelde ve YÖK nezdinde ele alınışına bakıldığında herkesçe bilinen ve herkesin dileği olan süslü cümleler arasında **“akademik”** ve **“bilimsel”** bakış hissedilmemektedir. Bahsi geçen **“akademik çalışmalar”** hangileri olduğunu da görülememektedir.

Hep sahip çıktığımız emek, bilim, doğa değerlerimiz doğrultusunda, emek ve bilim eksenli her çalışmanın yanında; bu eksenden sapan her çalışmanın, her uygulamanın ise karşısında olmak toplumsal ve yasal görevimizdir.